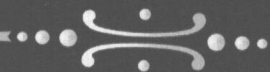

Рашид ЗОҲИДОВ

«САБОТУЛ ОЖУЗУН» –
ИЛМУЎ-АДАБИЎ МАНБА
(АДАБИЎ МАНБАШҲОСЛИК
ВА МАТНШҲОСЛИК УЗЛАНИШЛАРИ)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

РАШИД ЗОҲИДОВ

«САБОТУЛ ОЖИЗИН» – ИЛМИЙ-АДАБИЙ МАНБА

(Адабий манбашунослик ва матншунослик изланишлари)

ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА

Тошкент
«Muharrir»
2012

УДК: 821.512.133

ББК 83.3 (5Ў)

3-85

Зоҳид, Рашид

«Саботул ожизин» — илмий-адабий манба / Р.Зоҳид.

— Т.: «Муҳаррир» нашриёти, 2012, 84 б.

ББК 83.3 (5Ў)

Ушбу ўқув қўлланмада матн тарихини тиклаш билан боғлиқ муаммолар, илмий-танқидий матн тузиш амалиётига оид кўп нусхали қўлёзма ва тошбосма китобларнинг қиёсий-таснифий таҳлили, илмий-маърифий асарларни адабий манбашунослик нуқтаи назаридан ўрганиш ва уларнинг адабий манба сифатидаги мақомини белгилаш тамойиллари каби масалалар тадқиқ этилди. Тадқиқот мавзулари «Саботул ожизин» асари матни воситасида ёритилди.

Ўқув қўлланма адабий манбашунослик ва матншунослик, адабиётшунослик ва тилишунослик ихтисослиги бўйича таълим олаётган магистратура ва бакалавриат талабаларига мўлжалланган, адабиёт тарихига қизиқувчи кенг китобхонлар оммаси учун ҳам муҳим манба бўлиб хизмат қилади.

Масъул муҳаррир:

Н.Жабборов,

филология фанлари доктори, профессор

Тақризчилар:

Ш.Сирожиддинов,

филология фанлари доктори

У.Долимов,

педагогика фанлари доктори

Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий Университети ўқув-услубий кенгашининг 2011 йил 29 ноябрдаги мажлиси (3-сонли баённома) қарори билан нашрга тавсия этилган.

© Р.Зоҳид,

«Muharrir» нашриёти, Тошкент, 2012 й.

ISBN 998-9943-25-040-6

КИРИШ

Ҳар қандай атаманинг ясалишида сўзнинг луғавий маънолари негиз вазифасини ўтайди. Шу негиз атрофида муайян тушунча барқарорлашади ва янги ном билан атала бошлайди. Бу жараён фикр, қараш, ёндашувларнинг ўзаро келишуви, шартлашуви орқали ихтиёрий тарзда кечади. Мисол учун *манба* ва *матн* сўзларининг истилоҳга айлангунга қадар давом этган тадрижини кузатайлик. Арабча «оқиб чиқмоқ», «бошланмоқ», «отилиб чиқмоқ», «келиб чиқмоқ» маъноларини англатувчи *на-баъа* (نَبَعَ) феълидан «оқиб чиқиш жойи», «бошланиш нуқтаси», «булоқ» маъносидаги *манба* (مَنْبَع) сўзи ясалган. Ҳар қандай ҳаракат, воқеа-ҳодисанинг бошланғич нуқтаси, аввали, бошига нисбатан қўлланган мазкур сўз маълум соҳа кишиларининг ихтиёрига биноан ижод маҳсули тушунчасида қарорлашди ва «манба» дейилганида муайян *асар* (китоб) тушунила бошлади.

Мутолаа қилинган китоб ўз ўқувчиларида турли ўхшаш ва фарқли фикрлар уйғотади. Фикрларнинг ўхшашлиги *қарашларни*, фарқлилиги *ёндашувларни* юзага келтиради. Бу жараён бамисоли китобдан китоблар отилиб чиқаётган, асардан асарлар тармоқланиб, тошиб оқаётган оқимга ўхшайди.

Энди *матн* сўзи хусусида тўхталсак. Арабча изоҳли луғатларда бу сўз «нарсанинг устки, юза қисми» деб таърифланган. Масалан, ернинг устки қаттиқ қисми (مَتْن الارض), йўлнинг ўртаси (مَتْن الطريق), китоб саҳифасидаги ёзувларнинг ҳошия ва шарҳлардан холи асосий қисми¹ (مَتْن الكتاب) *матн* сўзи билан

¹ Қадимий (қўлёзма ва баъзан тошбосма) китобларда асл матн ҳошия билан ажратилган. Матн шарҳлари ҳошияда гир айланасига битилган. Бу ўринда мазкур ҳолат назарда тутиляпти.

16. Саримсоқов Б.И. Бадиийлик асослари ва мезонлари. – Тошкент, 2004. – Б.6.

17. Фитрат А. Танланган асарлар. – Тошкент: Маънавият, 2006. IV жилд. – Б.13.

18. Даҳру-н-нажот. Абдурахмон Низорий. ЎзР ФА ШИ Ҳ.Сулаймон фонди. Қўл.: инв. 567.

19. Жўрақулов У. Ҳудудсиз жилва. – Тошкент: Фан, 2006.

МУНДАРИЖА

КИРИШ.....	3
1-МАВЗУ	
АВВАЛГИ ҚАДАМ – ИШОНЧ.....	8
2-МАВЗУ	
«Саботул ожизин»нинг қўлёзма ва тошбосма нусхалари	17
3-МАВЗУ	
ИШОНЧЛИ МАНБА.....	28
4-МАВЗУ	
ТАРБИЯ ВА ГЎЗАЛЛИК ИЛМИ.....	48
Ўқув қўлланма материалларининг қай даражада ўзлаштирилганини аниклаш ва шу асосда талабалар билимини баҳолаш учун	
НАЗОРАТ ТЕСТЛАРИ.....	59
ТЕСТ ЖАВОБЛАРИ	78
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.....	79

Рашид ЗОҲИДОВ

**«САБОТУЛ ОЖИЗИН» –
ИЛМИЙ-АДАБИЙ МАНБА**

Муҳаррир:

Акром Дехқон

Дизайнер-саҳифаловчи:

Алишер Шамаҳмудов

Теришга берилди: 14 январ 2011 й.

Босишга рухсат этилди: 18 январ 2012 й.

Офсет қоғози. Қоғоз бичими: 84x108 ¹/₃₂.

Arial гарнитураси. Офсет босма.

Ҳисоб-нашриёт т.: 3,72. Шартли б.т.: 2,39.

Адади: 100 нусха.

Буюртма № 06

«MUHARRIR» нашриётида нашрга тайёрланди
ва чоп этилди.